

О. М. Глушак, Київський університет імені Бориса Грінченка

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФОРМУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Глушак О. М.

Деякі аспекти зарубіжного досвіду формування інформаційної культури у студентів вищих навчальних закладів

В статті розглянуто підходи до формування інформаційної культури в Росії, Казахстані, Білорусії

Ключові слова: інформаційна культура, інформаційне суспільство.

Глушак О. М.

Некоторые аспекты зарубежного опыта формирования информационной культуры у студентов высших учебных заведений

В статье рассмотрены подходы к формированию информационной культуры в России, Казахстане, Белоруссии.

Ключевые слова: информационная культура, информационное общество.

З огляду на актуальність інформатизації освіти та створення інформаційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах як в Україні, так і за кордоном, нагальним є розгляд проблеми формування інформаційної культури у студентів. Теоретичне та практичне підґрунтя для пошуку підходів до розв'язання проблеми формування інформаційної культури у бакалаврів з філології становить зарубіжний досвід.

Метою статті є аналіз підходів формування інформаційної культури у студентів вищих навчальних закладів в Росії, Казахстані та Білорусії.

Значущим в контексті розгляду питання формування інформаційної культури є досвід російських вчених. В. Воробйов, Б. Глинський, А. Єршов, М. Кастельс, А. Ракитов, А. Суханов, А. Урсул та інші висвітлюють філософські основи інформаційної культури. В роботах Е. Полат, І. Роберт,

А. Уварова знайшли відображення загальні питання інформаційно-технологічної підготовки майбутніх фахівців. Проблема підготовки фахівців до діяльності в умовах інформатизації та комп'ютеризації суспільства розглядається в роботах вчених (В. Афанасьєва, А. Ракітов). Автори аналізують можливості інформаційного суспільства, прогнозують перспективи і наслідки комп'ютеризації, розкривають особливості діяльності людини з використанням комп'ютерів і нових технологій, розглядають проблеми розвитку особистості в умовах, що змінилися й інші питання.

Психологічні аспекти проблеми інформаційного розвитку особистості розроблені В. Коганом, Є. Машбиць та інші. Проблеми методології та теорії комп'ютерного навчання закладені в роботах С. Архангельського, В. Беспалько, Б. Гершунського, А. Ершева.

Основоположними теоретичними джерелами, в яких всебічно досліджена проблема формування інформаційної культури особистості, є роботи М. Вохришева, Н. Гендіної, Н. Зінов'євої, І. Моргенштерна.

На думку Н. Гендіної, головна задача формування інформаційної культури полягає в навчанні користувачів алгоритмів пошуку. Науковець займається дослідженням таких питань: розробка і реалізація концепції формування інформаційної культури особистості; розділення понять «інформаційна грамотність» та «інформаційна культура»; «низький» та «високий» рівень інформаційної культури особистості; чи готові бібліотекарі до формування інформаційної культури особистості [1].

Розглядаючи формування інформаційної культури у студента-гуманітарія, Р. Хурум до критеріїв інформаційної культури відносить: вміння адекватно формулювати свої інформаційні потреби; ефективно здійснювати пошук потрібної інформації; опрацьовувати інформацію та створювати якісну нову; вміння підбирати та оцінювати інформацію; здібності інформаційної комунікації; наявність комп'ютерної грамотності.

Формування і розвиток інформаційної культури студента-гуманітарія Р. Хурум пов'язує з гнучкістю мислення, чітким баченням проблемної ситуації

та вмінням швидкою її розв'язати, здатність мислити аналогіями, миттєво активізувати в пам'яті потрібну інформацію [2]. Дослідник зазначає, що інформатика сприяє формуванню у студентів сучасного світобачення, інтелектуальному розвитку та розвитку пізнавальних інтересів студентів; сприяє засвоєнню інформаційних технологій, що базуються на інформатиці, які необхідні студентам як в процесі навчання, так і в повсякденному житті.

Р. Хурум пропонує формувати інформаційну культуру студентів-гуманітаріїв на базі концепції І. Лернера, згідно до якої зміст освіти включає чотири компоненти: когнітивний досвід особистості, досвід практичної діяльності, досвід творчості та досвід комунікацій [2]. Для досягнення поставленої мети та сформувати відповідні компоненти необхідно розв'язати такі задачі: навчити майбутніх студентів-гуманітаріїв орієнтуватися в освітніх інформаційних ресурсах; оволодіти основами інформаційного пошуку, методами опрацювання інформації; використовувати технології підготовки і оформлення результатів навчально-методичної роботи; знати основні напрямки застосування інформаційних технологій в гуманітарних дослідженнях; мати уявлення про взаємозв'язок дисциплін та різних підходів до розв'язання професійних задач [2].

У Казахстані дослідженням формування інформаційної культури в навчально-виховному процесі займаються С. Кунанбаєва, Г. Нургалієва, М. Балтаєв, Д. Джусубалієва, Е. Медеунов, Б. Моминбаєв, Е. Балафанов та інші.

К. Алдияров та Е. Бидайбеков включають в поняття інформаційної культури члена сучасного інформаційного суспільства такі компоненти: розуміння гуманістичної цінності інформаційної діяльності людини; культуру спілкування та співробітництва в області інформатики та інформаційних технологій, використання можливостей телекомунікації для особистої та колективної взаємодії; компетентність та вільну орієнтацію в сфері інформаційних технологій, гнучкість та адаптивність мислення; передбачення можливих наслідків інформаційної діяльності, професійно-соціальна адаптація в швидко змінних інформаційних умовах; застосування переваг інформаційно-

комунікаційних технологій для ефективного вирішення професійних задач; знання і виконання основних нормативно-правових норм регулювання інформаційних відносин, освідомлення відповідальності за дії, які виконуються за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій; реалізацію в інформаційно-професійній діяльності принципів наукової організації праці та збереження здоров'я [3].

З досвіду формування інформаційної культури Д. Анашева виділяє три рівні підготовленості: первинний, розвинений, професійний.

Під первинними навиками дослідник розуміє інформаційну грамотність, яка формується в початковій школі, і нею мають володіти всі члени інформаційного суспільства.

Розвинений рівень інформаційної культури характеризується володінням методологією та методикою роботи з інформацією, цей рівень має бути сформовано в середній та старшій школі.

Професійний рівень підготовленості передбачає вільне володіння методами збору, використання та аналізу інформації, якими мають володіти студенти та фахівці в професійній діяльності.

Основними умовами формування інформаційної культури у студентів філологічних спеціальностей Д. Анашева вважає: формування інформаційної культури під час викладання фахових дисциплін буде розглядатися як одна з основних складових навчального процесу; однією з основних цілей формування інформаційної культури буде формування у студентів потреб у постійному пошуку актуальної інформації відносно майбутньої професійної діяльності за допомогою як традиційних, так і сучасних інформаційних джерел; буде визначено можливість застосування електронних навчальних посібників у навчанні; в процесі навчання у студентів буде сформовано навички для використання різноманітних засобів збору, зберігання та передачі інформації [4].

Вчені Казахстану прийшли до висновку, що рівень інформаційної культури можна підвищити лише тоді, коли студенти зможуть самостійно

працювати з інформаційними технологіями. Застосування інформаційних технологій в навчальному процесі сприяє розвитку у студентів умінь підбирати, аналізувати та застосовувати автентичний матеріал, що дозволяє студентам не тільки набувати нових знань, а і формувати у них елементи інформаційної компетентності на шляху формування інформаційної культури, що є складовою загальної культури особистості.

Не можна обійти увагою досвід білоруських вчених, що досліджують формування інформаційної культури у студентів – І. Колодки, Т. Митюхіної, Л. Писаренко, В. Сулейменова, Л. Ушакової та інші.

Так, В. Сулейменов в ролі нової складової інформаційної культури пропонує інформаційно-правову взаємодію суб'єктів інформаційного середовища, яке визначає його інформаційні права та інформаційні обов'язки. На думку автора, до основних інформаційних прав суб'єкта інформаційного середовища відносять: право на використання всієї доступної інформації, отриманої з різних каналів; право на отримання інформації в індивідуальному режимі, а також від інших суб'єктів інформаційного середовища; право на забезпечення інформаційної безпеки.

До основних інформаційних обов'язків суб'єкта інформаційного середовища В. Сулейменов відносить: обов'язкове вивчення прав та обов'язків суб'єктів; володіння відповідним рівнем інформаційної культури, зокрема грамотно і коректно здійснювати комунікацію; наявність уявлення про інформаційні продукти, їх властивості та їх застосування; дотримання інформаційних прав інших суб'єктів інформаційного середовища [5].

Відсутність єдиного підходу до визначення поняття «інформаційна культура» у білоруських вчених привело до того, що не включили визначення поняття до «Тлумачальны слоўнік бібліятэчных і бібліяграфічных тэрмінаў», в 2000 р. у БГУКИ.

Довідник бібліотекаря 2001 р., що містить окремий розділ присвячений формуванню інформаційної культури, так само не містить визначення даного поняття, хоча містить достатню кількість матеріалів, де розглядаються детально

задачі інформаційної культури. Інформаційна культура суспільства і особистості повинна забезпечувати можливість неперервної освіти людини та підвищення рівня його відповідальності за прийняті рішення.

На думку І. Колодки, унікальна роль у формуванні інформаційної культури належить бібліотекам, які поєднують у собі задачі та функції інформаційних, культурних та освітніх закладів. У Білорусії історично процес формування інформаційної культури почався з навчання бібліотечно-бібліографічної грамотності, необхідної для орієнтиру у фондах та довідково-бібліографічному апараті бібліотеки.

І. Колодка під інформаційною культурою університетського товариства розуміє сукупність інформаційного світогляду та системи знань і вмінь, які оптимально забезпечують діяльність університетського товариства по задоволенню інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій, з метою розвитку даного товариства. Науковець наголошує, що існує взаємозв'язок між інформаційною культурою та результатами діяльності університетського товариства. У Білорусії розвитком інформаційної культури університетського товариства ціленаправлено не займається жодна зі структур – ні на рівні держави чи регіону, ні в межах окремого університету. Частіше задачу формування інформаційної культури беруть на себе університетські бібліотеки, однак їх зусилля направлені на формування інформаційної культури не результативні, оскільки бібліотеки не охоплюють всіх груп користувачів інформаційних ресурсів. Університетські бібліотеки переважно фокусують свою роботу по формуванню інформаційної культури на застосуванні власних інформаційних ресурсів і не здатні навчити користувачів працювати з усім комплексом навчальних матеріалів і засобів, що входять до арсеналу сучасної вищої школи.

Так, І. Колодка зазначає, що ні на рівні матеріально-технічної бази, ні психологічно бібліотеки не готові взяти на себе функцію головного центра формування інформаційної культури університетського товариства. Науковець пропонує комплексний підхід до вирішення проблеми формування

інформаційної культури. Одним з перспективних напрямів є проектний розвиток роботи.

Звернемо увагу на знання, вміння та навички, які традиційно формують у користувачів бібліотеки під час навчання у вищій школі у Білорусії: знання правил користування бібліотекою; знання існуючих інформаційних продуктів, які надає університетська бібліотека; знання довідково-бібліографічного апарату бібліотеки; знання нових інформаційних технологій, які застосовують у бібліотеці; знання довідково-пошукового апарату інформаційних видань; знання особливостей відбору джерел для читання; навички роботи з текстовими даними, які включають: засвоєння правил бібліографічного опису, оформлення переліку інформаційно-документальних джерел.

В університетських бібліотеках Білорусії розроблено спецкурси: «Основи інформаційної культури студентів», «Бібліотечна справа» та інші, в межах яких студенти набувають перерахованих знань, вмінь та навичок. Це дозволяє почати формування інформаційної культури майбутнього фахівця та подолати основну суперечність системи освіти — між стрімким темпом росту знань та обмеженими можливостями їх засвоєння студентами за період навчання у вищій школі [5].

Комплексний аналіз робіт переконливо свідчить про те, що якість професійної підготовки студентів в умовах інформатизації вищої школи країн Росії, Казахстану, Білорусії багато в чому визначається рівнем сформованим у них навичок інформаційної діяльності. Незважаючи на великий інтерес, що проявляється вченими до цієї проблеми, допоки не існує єдиного визначення поняття «інформаційна культура», не розроблені методи і принципи формування, даного культурного аспекту у студентів вищих навчальних закладів.

Література

1. Колодка И.Н. Информационная культура студентов / И.Н. Колодка//Менеджмент вузовских библиотек: роль библиотеки в

обеспечении учебного процесса вуза в контексте новой парадигмы образования: материалы 6-й Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 65-летию Науч. б-ки УО «ГрГУ им. Я.Купалы», 23 – 25 марта 2005 г., г. Гродно / отв. ред. Г.В.Данилов. – Гродно : ГрГУ, 2005. – С. 102 – 109.

2. Хурум Р.Ю. Формирование информационной культуры педагога [Электронный ресурс] / Р.Ю. Хурум // Научный журнал КубГАУ. – 2007. – № 26 (2). Режим доступа: <http://ej.kubagro.ru/2007/02/pdf/06.pdf>.

3. Алдияров К.Т., Бидайбеков Е.Ы. Подходы к формированию информационной культуры студентов при обучении информатике в системе среднего технического образования. [Электронный ресурс] /К.Т. Алдияров, Е.Ы. Бидайбеков// «Вестник Российского университета дружбы народов: серия «Информатизация образования»». – 2010. – №4. Режим доступа: http://imp.rudn.ru/vestnik/2011/2011_4/10.pdf.

4. Анашева Д.К. Формирование информационной культуры как условие развития информационной компетентности будущего преподавателя английского языка /Д.К. Анашева//Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. – 2010. – №1(74). – С.130 – 136.

Glushak O.M.

Some aspects of foreign experience to the formation of information culture of university students

The paper deals with approaches to the formation of information culture in Russia, Kazakhstan, Belarus.

Keywords: information culture, information society.

Глушак Оксана Михайлівна – викладач кафедри інформаційних технологій та математичних дисциплін Київського університету імені Бориса Грінченка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики формування інформаційної культури бакалаврів з філології під час вивчення дисциплін інформаційно-комп'ютерного циклу.

Стаття надійшла до редакції 7.01.2013

Прийнято до друку 25.01.2013